

охорони здоров'я). Тут також основні питання взаємодії регламентуються законом. Так, ст. 69 КПК України зобов'язує експерта з'явитися за викликом слідчого і дати об'єктивний висновок за поставленими питаннями. Якщо питання виходить за межі спеціальних знань експерта, або представлені йому матеріали недостатні для проведення досліджень, експерт у письмовій формі повідомляє органи, що призначили експертизу, про неможливість дати висновок.

Діяльність судово-експертних установ визначається відомчими інструкціями і положеннями, у яких досить докладно і детально регламентовані всі напрямки їх роботи, у тому числі, і по взаємодії з особами й органами, що призначають проведення експертизи.

Аналіз літературних джерел уможлиблює зробити висновок про те, що взаємодія суду, слідчого, органу дізнання, із судово-експертними установами (підрозділами), судовими експертами та спеціалістами мають базуватися на певних принципах, основоположним з яких є принцип законності.

Законність. Це – один з основних принципів слідчої діяльності. Виражає вимогу безумовної і суворой відповідності прийомів і засобів діяльності, організації їх використання букві і духу закону. Діяльність з розслідування кримінальних правопорушень у зв'язку з кримінальним провадженням визначений певним колом нормативних актів. Правова норма завжди має пріоритет перед рекомендаціями криміналістичної науки і практики розслідування. Взаємодія суду, слідчого, органу дізнання з експертами і фахівцями може мати місце лише тоді, коли це прямо передбачено або рекомендовано законом, або не суперечить йому. Взаємодія протікає у формах, передбачених кримінально-процесуальним законодавством, відомчими нормативними актами або не передбачених іншими законами, але не суперечать їм і впливають із загальних завдань кримінального судочинства.

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСОБИ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

Мазур О.С., к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННПП НАВС
Лозова Т.О., студент ННПП НАВС

Запобіжні заходи – це заходи процесуального примусу попереджувального характеру, пов'язані з позбавленням або обмеженням свобод підозрюваного та обвинуваченого, які за наявності підстав та в порядку, встановленому законом, застосовуються під час кримінального провадження слідчим суддею, судом з метою забезпечення їх належної процесуальної поведінки.

У кримінальному судочинстві дотримання прав і свобод особи має специфічний характер, оскільки закон дозволяє застосування обмеження цих прав і свобод у передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом (далі КПК) порядку – в тому числі через застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Відповідно до державної політики, направленої на гуманізацію кримінального процесуального законодавства виникає необхідність впровадження єдиних, наближених до європейських стандартів застосування запобіжних заходів. Заходи процесуального примусу (забезпечення кримінального провадження) відрізняються від інших заходів державного примусу тим, що вони «застосовуються компетентними органами і в межах своїх повноважень відносно осіб, які беруть участь у справі, та неналежна поведінка яких може створити перешкоду для успішного ходу кримінального судочинства та застосовуються при наявності передбачених законом підстав, умов і порядку, що гарантує їх законність та обґрунтованість». За своєю правовою природою запобіжні заходи є примусовими засобами, що застосовуються до особи, коли вона ще не визнана винною у вчиненні злочину.

Згідно зі ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а відповідно до ст. 28 Конституції України - ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Отже, керуючись принципом презумпції невинуватості, до таких осіб слід застосовувати запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням волі з врахуванням вищезазначених норм права. Відхилення від букви закону може призвести до суттєвого обмеження конституційних прав і свобод громадян та знецінення гуманістичного принципу як такого. Тож, питання про роль і місце запобіжних заходів у кримінальному судочинстві тісно пов'язане з гарантіями захисту особи у кримінальному процесі.

В інформаційному листі Вишого спеціалізованого суду України «про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» від 04.04.2013 року вказано, що запобіжні заходи, затримання у кримінальному провадженні застосовуються тільки з метою та за наявності підстав, визначених ст. 177 КПК. Слідчому судді, суду слід враховувати, що рішення про застосування одного із видів запобіжних заходів, який обмежує права і свободи підозрюваного, обвинуваченого, має відповідати характеру певного суспільного інтересу (визначеним у КПК конкретним підставам і меті), що, незважаючи на презумпцію невинуватості, превалює над принципом поваги до свободи особистості.

Отже, запобіжні заходи – є заходами забезпечення кримінального провадження, які обмежують свободу пересування осіб або обмежують їх особисту свободу, а тому надмірне чи неправильне використання цих засобів може завдати значної шкоди їх законним правам та інтересам.

На сьогоднішній день в галузі кримінального процесуального права є низка практичних та теоретичних проблем щодо заходів забезпечення кримінального провадження, що потребують ґрунтовного вивчення та аналізу. Необхідність охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження в Україні зумовили запровадження нових запобіжних заходів в кримінальному процесуальному законодавстві – особистого зобов'язання та домашнього арешту. Також, у порівнянні з Кримінально-процесуальним кодексом 1960 року, інші заходи забезпечення кримінального провадження зазнали суттєвих змін, зокрема затримання з метою приводу. Щодо особистого зобов'язання, то в українській правовій спільноті існує думка, що особисте зобов'язання по суті є альтернативою підписки про невиїзд, яка була передбачена КПК України 1960 року.

Але, є ряд певних особливостей, на які треба звернути увагу. Підписка про невиїзд полягала у відібранні від підозрюваного або обвинуваченого письмового зобов'язання не відлучатися із зареєстрованого місця проживання чи перебування або з місця тимчасового знаходження без дозволу слідчого (відповідно до ч. 1 ст. 151 КПК України від 28 грудня 1960). При застосуванні підписки про невиїзд особа в примусовому порядку втрачала на певний час свободу пересування. Але свобода переміщення в межах даного населеного пункту не обмежувалася, а ніяких інших обмежень для осіб, що дали підписку про невиїзд, законом не було встановлено. Згідно з КПК України 2012 року, особисте зобов'язання полягає у покладенні на підозрюваного, обвинуваченого зобов'язання виконувати покладені на нього слідчим суддею, судом ряду обов'язків, перелік яких є вичерпним.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що сьогодні у КПК України щодо заходів забезпечення кримінального провадження та запобіжних заходів є ряд теоретичних питань та практичних проблем, що стосуються як визначення понять, класифікації, особливостей цих заходів, так і суто практичних питань застосування норм кримінального процесуального права у відповідності до основоположних принципів права, дотримання прав та свобод громадян, дотримання міжнародних норм та правил щодо вищезазначених питань.

Загальні правила застосування запобіжних заходів повинні базуватися на положеннях Конституції України та ратифікованих Україною міжнародних правових актах. При застосуванні запобіжних заходів не повинні порушуватися права не тільки підозрюваного чи обвинуваченого, а й права та свободи інших осіб, зокрема членів родин підозрюваного (обвинуваченого).

ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ГРУПОЮ ОСІБ ЗА ПОПЕРЕДНЬОЮ ЗМОВОЮ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ПОКАРАННЯ

Вознюк А.А., к.ю.н., с.н.с., провідний науковий співробітник НЛ з проблем досудового розслідування ННПФПСКМ НАВС

Однією з обставин, що обтяжують покарання, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 67 КК України визнається вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28).

Під час призначення покарання за злочини, у яких ця обставина не визнана кваліфікуючою чи особливо кваліфікуючою ознакою злочину, виникають труднощі пов'язані з її застосуванням.

Складнощі полягають насамперед у її тлумаченні, адже з одного боку вона передбачає вчинення злочину групою осіб, а з другого – вказівка на частину другу та третю статті 28 КК України означає, що до неї відноситься група осіб за попередньої змовою та організована група, і, навпаки, не входить група осіб. Таким чином, законодавець створив суперечливу ситуацію у тлумаченні цієї обставини.

Як відомо злочини вчиненні у співучасті зазвичай характеризується більшим ступенем суспільної небезпеки порівняно зі злочинами вчиненими одноособово.

У ст. 28 КК виділено чотири форми співучасті: група осіб, група осіб за попередньою змовою, організована група та злочинна організація, які розташовані за ступенем суспільної небезпеки від найменш до найбільш небезпечної.

Водночас незрозуміло чому законодавець серед обставин, які обтяжують покарання передбачив лише дві форми співучасті.

Очевидним є те, що злочинна організація як особлива форма співучасті не може бути обставиною, що обтяжує покарання, оскільки створення та участь у ній визнаються окремими злочинами, тому суд не може ще раз врахувати її при призначенні покарання.

Однак, недостатньо аргументовано виглядає позиція законодавця з приводу не віднесення групи осіб до обставин, що обтяжують покарання, оскільки, по-перше, це одна з форм співучасті у злочині, яка характеризує підвищений ступінь суспільної небезпеки злочину порівняно з аналогічним діянням вчиненим одноособово, а, по-друге, вона виступає кваліфікуючою ознакою низки злочинів, зокрема передбачених статтями 121, 126, 152, 153, 296, 316, 317, 402, 404, 405, 406 КК України.

З урахуванням вищевикладеного пропонуємо п. 3 ч. 1 ст. 67 КК України викласти в такій редакції: «вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою» або «вчинення злочину у співучасті».

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ВІД ОПЕРАТОРІВ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ТЯЖКИХ ЗЛОЧИНІВ

Алексєєва-Процюк Д.О., к.і.н., старший науковий співробітник НЛ з проблем досудового розслідування ННПФПСКМ НАВС

Як свідчить практика реалізації нового КПК України, на початковому етапі розслідування (тяжких та особливо тяжких злочинів проти особи, злочинів у сфері господарської та службової діяльності тощо) з метою оперативного